

SKRIFTLIG FRÅGA TILL STATSRAÅD

Från Riksdagsförvaltningen
2026-04-27
Besvaras senast
2026-05-06 kl. 12.00

Till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

2025/26:754 Bevarandet av ubåten Som

Den ryska ubåten Som, som är en av världens första ubåtar och som byggdes i USA för att 1904 säljas till Tsarryssland, förläste drygt sex kilometer utanför Grisslehamn den 23 maj 1916 i samband med en kollision med det svenska handelsfartyget Ångermanland. Periskopet gick av och ubåten sjönk. Besättningen tros ha bestått av 18 personer, som alla följde med ubåten till botten. År 2015 hittades ubåten av svenska dykare, som kunde konstatera att ubåten är helt intakt. Enligt dykarna finns det stora förhoppningar om att det som finns inne i ubåten är välbevarat. Loggböcker kan finnas kvar, och kropparna kan vara mumifierade.

Ryssland vill ha hem ubåten. Rysslands president Vladimir Putin tog upp frågan med Sveriges dåvarande statsminister Stefan Löfven under ett möte i Sankt Petersburg 2019. Ryssland har dock en historia av att inte behandla farkoster som har historiskt värde på ett tillfredsställande sätt. Det har exemplifierats med bland annat det enda exemplaret av markeffektfarkosten av Lun-klass. Farkosten fanns länge upplagd vid Svarta havet men skulle bärgas till en utställning. Under bärgningen kom dock farkosten att slita sig och hamna på en strand, där den har legat under längre tid, utsatt för elementen utan något som helst skydd. Fler exempel finns på hur tekniskt unika farkoster i Ryssland inte har omhändertagits på ett tillfredsställande sätt utan utsatts för väder och vind. Den tidigare sovjetiska rymdskytteln Buran kom också att under lång tid att utsättas för väder och vind innan den fick ett eget museum i det allryska utställningscentret i Moskva (VDNKH).

I utredningen *Vraket efter ubåten "Som"* (Ds 2021:14) framgår flera aspekter som är viktiga att beakta i det fall vraket efter den ryska ubåten bärgas och återbördas till Ryssland. Eftersom ubåtsvraket är från 1916 och har en konstruktion som gör att den är unik i sitt slag finns det flera skäl för att den ska bevaras och tillgängliggöras även i framtiden. I utredningen beskriver statens maritima och transporthistoriska museer ubåten Som såsom "en unik historisk lämning och en viktig del av kulturarvet".

Jag har tidigare ställt frågor kring ubåten (2020/21:1705, 2020/21:3179, 2020/21:3306, 2020/21:3327, 2020/21:3415, 2021/22:1724, 2022/23:381).

I den senaste frågan till dåvarande utrikesminister Tobias Billström svarade han: "Regeringskansliet bereder fortsatt departementspromemorian."

Att bärga ubåten Som och överföra den till Ryssland var utredningens huvudrekommendation. Men efter Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina torde inte detta längre vara aktuellt. Dåvarande utrikesminister Tobias Billström skriver också i sitt svar på den senaste frågan att ”omständigheterna har med Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina förändrats på ett genomgripande sätt”.

Eftersom utredningens huvudrekommendation om att överföra vraket till Ryssland inte längre är aktuell vill jag fråga utrikesminister Maria Malmer Stenergard:

Vilka andra alternativ överväger ministern för att kunna bevara denna unika historiska lämning och viktiga del av kulturarvet?

.....

Björn Söder (SD)

Överlämnas enligt uppdrag

Anna Aspegren